

DIJKGRAAF PAUL VAN ERKELENS VAN HET WETTERSKIP FRYSLÂN:

“Duizend kilometer kade op hoogte brengen”

Het grootste waterschap van Nederland is het Wetterskip Fryslân, sinds 2004 een integraal waterschap belast met alle waterschapstaken in de gehele provincie Friesland, inclusief de vier Friese wadeilanden en een klein deel van de provincie Groningen. De kranten meldden deze zomer dat grote investeringen nodig zijn om de veiligheid in deze provincie te garanderen. Een groot bord langs de snelweg buiten Harlingen heeft de intrigerende boodschap: ‘Laat het zout maar zitten’. Waar allerlei water-N.V.’s geruisloos verdwijnen, breidt Aquario, de dochter van Vitens en het Wetterskip, zonder veel ruchtbaarheid haar activiteiten uit. Wat gebeurt er allemaal bij het Wetterskip? Een gesprek met dijkgraaf Paul van Erkelens.

Hoe staat het met de veiligheid in Friesland?

“Wij hebben twee soorten waterkeringen in deze provincie: de boezemkaden en de buitendijken. Beide zijn van groot belang voor de veiligheid. Meer dan 1000 kilometer boezemkade, vooral in de zuidwesthoek, moet verhoogd worden om deze aan de huidige eisen te laten voldoen. We hebben een groot herstelprogramma opgezet dat tot 2016 loopt. Twaalf jaar lang investeren we 25 miljoen euro per jaar om deze klus te klaren. Jaarlijks doet dit onze exploitatiekosten stijgen met één miljoen euro. Die last kon alleen gedragen worden als ze uitgesmeerd werd over de hele provincie. Dat heeft bijgedragen tot de integratie van alle waterschapactiviteiten in één waterschap.”

“Een punt van kritiek was dat de hogere kaden het weidse uitzicht wegnemen en het karakter van het landschap aantasten. We hebben het gehele programma nog eens door een onafhankelijk bureau laten herberekenen en alle uitgangspunten van kadehoogte, golfhoogte, verwachte zakking enz. zorgvuldig tegen het licht gehouden. Wat we nu doen, is echt onvermijdelijk.”

“Onze primaire waterkeringen liggen langs de Waddenzee en het IJsselmeer. Ze zijn op deltahoogte gebracht, maar inmiddels zijn nieuwe normen voor golfhoogtes op komst. Nu moet gekeken worden of de buitendijken nog voldoen. Die vraag heeft veel aandacht in de pers gekregen, hoewel er nog geen norm is. Ook is nog een investering van 90 miljoen euro nodig om deze dijken op detailpunten in orde te krijgen. Het gaat dan over herstel van de bekleding met asfalt en basalt. Dit zijn kosten voor het Rijk, maar de

minister die hierover gaat heeft dit geld nu niet beschikbaar. Vraag bij ons is of wij dit bedrag moeten voorfinancieren.”

Wanneer is Wetterskip Fryslân ontstaan?

“In de afgelopen jaren vonden drie fusiebewegingen plaats. In 1993 bracht de provincie het boezembeheer en het kwaliteitsbeheer onder bij het nieuw ingestelde Waterschap Friesland, waarin een jaar later ook de taken van het zeewerende Waterschap Fryslân zijn opgegaan. In 1997 fuseerden de inliggende kwantiteitswaterschappen van elf tot vijf. Per 1 januari 2004 vond de complete

fusie tot één integraal waterschap plaats. Daar zijn veel fusiecompromissen ingeslopen. De afgelopen anderhalf jaar hebben we pas naar de mogelijkheden van efficiencyverbetering gekeken. Dat lag mede aan de invloed van het nieuwe algemeen bestuur dat ons een forse taakstelling heeft opgelegd: tien procent minder kosten en tien procent minder personeel, te realiseren uiterlijk 1 januari 2009.”

Hoe nieuw is jullie bestuur?

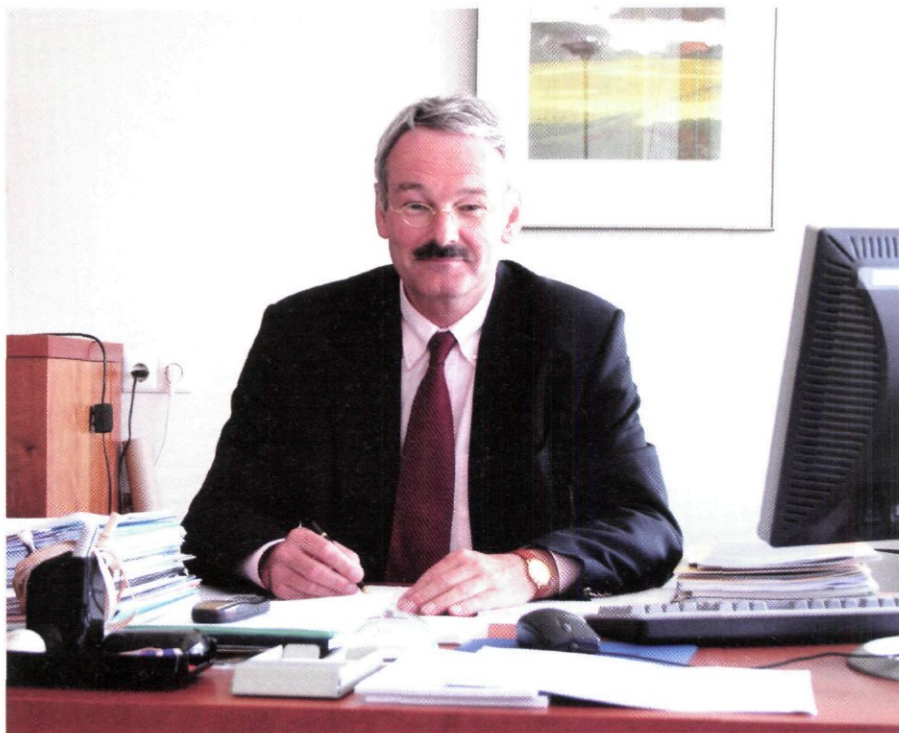
“We hebben een algemeen bestuur van 31 leden: 13 zetels voor ingezetenen, zeven zetels ‘gebouwd’, zeven zetels ‘ongebouwd’ en vier zetels ‘bedrijfsgebouwd’. Sinds de verkiezingen bestaat het bestuur voor 80 procent uit nieuwe leden. De verkiezingen hebben in de personele sfeer veel verrassingen opgeleverd. Voor mij is nieuw dat de fracties niet als eenheid functioneren. Ieder lid spreekt voor zich. Dat is typisch de Friese cultuur. We hebben veel energie gestoken in de betrokkenheid van onze bestuurders. Zij moeten trots zijn

op dit werk, hun functie uitdragen, op de bres springen voor het waterschap. Dat heeft mede geresulteerd in ons nieuwe beleidsplan. Dit stelt dat we veel efficiënter moeten werken, dat de kosten omlaag moeten. Die opdracht leidt tot centralisatie. We hebben de bouw van vier nieuwe regiokantoren afgeblazen. We kijken opnieuw naar de omvang van de regio’s en de taken die we daar willen onderbrengen. In ieder geval alleen uitvoerende taken, alle beleidsvoorbereiding concentreren we hier in Leeuwarden. In grote lijnen zijn we nu gestart met een proces van verandering van de structuur, uitvoering van de efficiencyopdracht en het omvormen van de organisatie in een organisatie waarin periodieke doorlichting en permanente verbetering gewoon zijn. Geen afrekencultuur, maar een ‘verbetercultuur’. Voor de medewerkers is het een grote cultuurverandering, een proces dat eerst veel angst oproept, maar uiteindelijk in trots resulteert.”

Hoe groot is de organisatie?

“We hebben 600 medewerkers. Die tien procent inkrimping van de organisatie moet gerealiseerd worden zonder gedwongen ontslagen. Een zware opgave, met name voor directeur Peter Polhuis. In het bedrijf is ook veel meer flexibiliteit nodig. De samenwerking met de gemeenten neemt toe, mensen moeten veel meer gaan netwerken, ze moeten op de hoogte zijn van de relatie tussen water en ruimtelijke ordening, van de waterketen als geheel. Die flexibiliteit zit niet van nature in het waterschap.”

“Ik geef twee voorbeelden: het eerste is WB21. We hebben gemerkt dat je er met technische oplossingen alleen niet meer komt. Een diepe afwateringssloot en een goed gemaal zijn niet meer voldoende. We moeten met de boeren aan tafel, samen kijken waar een oplossing te vinden is, of die gevolgen heeft voor het boerenbedrijf. Als het beter is dat er weiland komt waar nu bouwland is, levert de boer blauwe diensten, waarvoor wij hem moeten betalen. De KRW is het tweede voorbeeld. Wat betekent de KRW voor bijvoorbeeld het riviertje de Tjonger? Dat kunnen we niet zomaar zeggen. Daar is een taakgroep voor nodig met alle betrokkenen, zoals de gemeenten, agrariërs en natuurbeheerders. Samen met hen moeten onze mensen die ontdekkingsreis maken en uitvinden wat dat voor een ieder betekent, voor de gemeentelijke bouwverordening, de manier van werken van de boer en de kwaliteitseisen die aan het effluent van een rwzi gesteld moeten worden. Dat is men niet gewend.”

Dijkgraaf Paul van Erkelens (foto: Wetterskip Fryslân/Meindert van Dijk).

Ben jij een Wageninger?

“Nee, ik heb in Twente gestudeerd, organische chemie. Ik heb lang over mijn studie gedaan, 18 jaar, en er eigenlijk nooit iets mee gedaan. Ik kwam namelijk al snel in de politiek terecht. Ik ben negen jaar wethouder in Hengelo (Ov) geweest voor D66. We hadden een kleine fractie, maar toch is het drie keer gelukt om in het college te komen. Mijn portefeuille was onder andere milieu. Ik heb alles op alles gezet om toch nog af te studeren. Dat is gelukt. Vanaf 1991 ben ik 2,5 jaar burgemeester van Winterswijk geweest, maar in die gemeente trof ik te weinig ambitie aan. In 1993 ben ik bij Regge en Dinkel tot voorzitter benoemd, een functie die ik elf jaar bekleed heb. Een heel ander gebied dan Friesland, eigenlijk één groot natuurgebied. Elke lozing op een beek werd apart bekeken, stelde eigen eisen en vroeg extra investeringen. Friesland is heel anders. De boezem wordt als één geheel gezien, overal gelden dezelfde eisen. Qua landbouw is het veel meer een productiegebied, hoewel je ook de afstemming op de recreatie en de zorg voor de natuur hebt. Friesland is eigenlijk Nederland in het klein: je hebt de eilanden, kleigebieden, veenweidegebieden en de zandgronden, met alle vormen van gebruik en beheer. Een heel interessant gebied. Ik ben per 1 januari 2004 tot dijkgraaf van Wetterskip Fryslân benoemd, een vorm van horizontale doorstroming, die eigenlijk veel te weinig in de waterschapswereld plaatsvindt. Voor burgemeesters is dat gewoon, voor dijkgraven niet. Voor jezelf en voor de organisatie is wisseling goed. Regelmatig is een nieuwe visie, een nieuwe uitdaging nodig.”

Welke ontwikkeling verwacht je bij de waterschappen?

“De waterschappen hebben nu een stabiel niveau bereikt. In Nederland komen nog enkele kleinere waterschappen voor, maar ze hebben allemaal een voldoende sterke positie ten opzichte van met name gemeenten en waterleidingbedrijven. Gezien de huidige taken zou ik de eerste vijf tot tien jaar geen energie willen steken in verdere fusies. Er is veel te doen. De samenwerking met de gemeenten is op een ander niveau komen liggen. De watertoets is van de grond gekomen. Water heeft een plek in de ruimtelijke ordening gekregen, gemeenten stellen waterplannen op. Wet of geen wet, de noodzaak is duidelijk en de gemeenten doen het. Riolerings en zuivering worden beter op elkaar afgestemd. Alleen de drinkwatervoorziening staat buiten deze ontwikkeling, behalve dan in Amsterdam.”

“Ik hoorde bij de ‘angry young watermen’, de groep die zo’n tien jaar geleden de afstemming in de waterketen aan de orde stelde: Guiljo van Nuland, Alfred van Hall en Victor van Dijk, later ook Piet Jonker en Hans van der Vlist. Het rapport van Kiwa en Stichting RIONED dat enorme besparingsmogelijkheden becijferde, was het gevolg. Dat heeft gefungeerd als een groot vliegwieltje, hoewel de besparingen wel erg hoog waren ingeschat.”

Doen jullie iets met Vitens samen?

“We hebben samen Aquario opgericht, een bedrijf in Sneek dat de riolering in gemeenten verzorgt. Het werkt nu voor zes

van de 33 Friese gemeenten. De klantenkring is langzaam uitgebreid. Vitens en wij zijn aandeelhouder. Het bedrijf bedruipt zichzelf. De gemeenten zijn tevreden. Deskundigheid wordt beter benut, automatiseringsvoordelen worden behaald. Diensten worden geleverd tegen kostprijs.”

Is dit je laatste functie?

“Dat weet ik niet. Ik ben hier nu anderhalf jaar dijkgraaf, maar ik ben pas 52. Het is wel een heel bijzonder waterschap hier, met voor mij veel verrassingen en nieuwe ervaringen. In de veenweidegebieden speelt de bodemdaling door de inklinking van het veen. Die veenpakketten zijn soms dun, soms ook dik. Men was gewoon om het peil altijd aan te passen aan de wensen van de boeren. Resultaat was dat er in deze provincie maar liefst 7.000 peilgebiedjes waren. Daar hebben we nu een grote discussie over. Rond de stedelijke bebouwing moet het peil hoog blijven om paalrot en schade aan de woningen te voorkomen. In de veengebieden zelf daalt de bodem steeds verder. Moeten we zo doorgaan?”

“We hebben ook nog te maken met twee andere vormen van bodemdaling. Boven Harlingen wordt zeer zuiver zout gewonnen op een diepte van 3.000 meter. Daar hebben we te maken met een bodemdaling van 30 centimeter in tien jaar. Het bedrijf dat het zout wint, vergoedt alle aanpassingen van de waterhuishouding. Maar er ontstaan badkuipen in het landschap en de vraag is of de boeren daar, zoals nu het geval is, pootaardappelen en bloemkool moeten kunnen blijven telen. Zo niet, kunnen zij dan ergens hun schade claimen? En hoe kunnen we ook nog de toenemende verzilting aanpakken?”

“In het noordoosten daalt de bodem door de aardgaswinningen van de NAM. Rond Tietjerksteradeel zakt de bodem geleidelijk en gelijkmatig, maar wel tot 15 centimeter. Ook daar zitten we in een commissie die de schade beoordeelt. En op de eilanden speelt de discussie over het beheer van het buitendijkse gebied. Wie is verantwoordelijk voor alles wat buiten de dijkkring ligt? Rijkswaterstaat deed vroeger alles, maar trekt zich nu terug. Het Wetterskip neemt die taken over, maar vraagt zich af of sommige hiervan niet bij de gemeente behoren te liggen. Daar is men op de eilanden niet blij mee. Het vertrouwen in Den Haag was groot en Leeuwarden wordt met argwaan bekeken. Een bijzondere uitdaging, waar ik nog vele jaren aan hoop mee te werken.”

Maarten Gast